

Nr 23.

Av herr **Rune**, om ändring i 12 § lagen om rätt till litterära och musikaliska verk.

Enligt § 12 mom. 2 i lag om rätt till litterära och musikaliska verk den 30 maj 1919 är tillåtet, att »enstaka ställen av ett utgivet musikaliskt verk eller, där det är av ringa omfång, hela verket intages i sådan, ur flera tonsättares verk hämtad samling, som efter sin beskaffenhet är avsedd att tjäna till bruk vid gudstjänst eller i skolor, musikskolor dock undantagna, eller eljest vid elementär undervisning».

Det är svårt att förstå anledningen till, att tonsättarens rätt skall bliva lidande till den grad som sker genom detta stadgande, Det allmännas intresse kräver visserligen måhända ett frigivande i viss mån av eljest skyddade verk för skolundervisningens ändamålsenliga bedrivande. Stadgandet i § 12 torde dock i alla händelser få anses gå för långt i tillgodoseende av detta krav, därigenom medförande en obillighet mot tonsättaren, den, vilkens andliga skapelse skall uppoffras.

Stadgandet ifråga härleder sig ur bestämmelsen i § 11 av lag angående äganderätt till skrift den 10 augusti 1877. I nämnda § 11 heter det att såsom eftertryck ej må anses, »att delar av tryckt skrift» — med skrift avsågs här jämväl musikaliskt arbete, enligt § 1 i lagen — »eller, där den är av ringa omfång, hela skriften intages i sådan, ur flera arbeten hämtad samling, som göres för att tjäna till bruk vid gudstjänst eller vid den elementära undervisningen i läsning, musik eller teckning eller till historisk framställning; dock må vad nu sagts icke gälla, där skriften är författad enkom i ändamål att intagas i sådan för den elementära undervisningen avsedd samling, som nyss nämnts, samt förbehåll mot eftertryck blivit gjort vid skriftens början».

Jämförd med nyssnämnda § 11 i den äldre lagen innebär § 12 i lag om rätt till litterära och musikaliska verk en uppenbar försämring för tonsättarens vidkommande, så till vida som någon motsvarighet till undantaget (i den sista delen av det citerade lagrummet) beträffande verk, som är författat enkom för att användas vid den elementära undervisningen icke förefinnes i § 12. En dylik undantagsbestämmelse har ansetts överflödig i den nya lagen.

Tillåtelsen för envar att, där ett musikaliskt verk är av ringa omfång, intaga *hela verket* i en samling av ovan angivna beskaffenhet synes mindre gynna det allmännas intresse, skolundervisningens — för vilket lagstadgan-

det ifråga dock tillkommit — än utgivarintresset. En företagsam utgivare kan opåtaligt skaffa sig ekonomisk vinst genom att utvälja de bästa av tonsättarnas verk, där dessa kunna anses lämpliga för den elementära undervisningen — eller kanske rent av äro komponerade med tanke på denna. Och för tonsättaren kan det, sedan hans verk sålunda utnyttjats, bliva synnerligen svårt att vinna förläggare till och avsättning för samma verk. Däri ligger en direkt förlust för tonsättaren, som dock är upphovsmannen till det använda alstret.

Exempel på dylikt utnyttjande på tonsättarens bekostnad saknas ingalunda. De kunna tvärtom framdragas massvis. Här må vara tillräckligt anföra följande: På P. A. Norstedt & Söners förlag utgavs 1921 av musikdirektören Olof Holmberg ett häfte, betitlat »115 sånger för de små». Av dessa sånger äro icke mindre än 19 komponerade av fru Alice Tegnér samt 10 av tonsättaren Felix Körling, samtliga förut utgivna. Fru Tegnér's sånger utgöra alltså icke mindre än $\frac{1}{6}$ av hela antalet av de i häftet intagna sångerna. I ett annat även å P. A. Norstedt & Söners förlag 1922 av Greta Adrian utgivet häfte, betitlat »Sångelekar för småbarn» och innehållande 19 visor med tillhörande text, äro 6 »tagna av» Alice Tegnér, som alltså i detta fall fått bidraga med icke mindre än $\frac{1}{3}$ av häftets hela innehåll. Fru Tegnér har i intet av dessa båda fall lämnat medgivande till avtrycket.

Då de av justitiedepartementet utsedda sakkunniga avgåvo sitt förslag till vår nu gällande lag om rätt till litterära och musikaliska verk, avlämnades ett särskilt yttrande av en av dem, professorn Karl Valentin, utmynnande i en anhållan, att bestämmelsen om tillstånd till smärre musikaliska verks intagande i deras helhet i samling till bruk vid gudstjänst eller vid elementär undervisning måtte utgå.

Om tiden ej ännu skall anses mogen för en lagstiftning i enlighet med professor Valentins mening, så torde man kunna förvänta, att en inskränkning snarast sker i ovannämnda för en var gällande tillstånd att utnyttja musikverk, som eljest åtnjuta skydd i lagen. Rätt och billighet bjuder att tonsättarna åtminstone ej bliva sämre lottade än författarna, beträffande vilkas verk i lagen om rätt till litterära och musikaliska verk, § 11, finnes en bestämmelse motsvarande ovannämnda i § 12 för tonsättarna. Även författarna få finna sig i att deras utgivna skrifter intagas i sådan ur flera författares skrifter hämtad samling, som efter sin beskaffenhet är avsedd att tjäna till bruk vid gudstjänst eller i skolor eller eljest vid elementär undervisning. Härom stadgas i § 11 mom. 3 av lagen, men i nämnda lagrum heter det tillika att »i en dylik för den elementära undervisningen avsedd samling må dock icke intagas mer av samma författares skrifter än som motsvarar ett tryckark av dessa. Är skrift författad för att användas vid den elementära undervisningen, vare, där förbehåll mot eftertryck blivit gjort vid skriftens början, förbjudet att utan författarens tillstånd intaga skriften eller del därav i sådan samling» etc.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta att § 12 i lag om rätt till litterära och musikaliska verk den 30 maj 1919 skall erhålla följande ändrade lydelse:

12 §. Likaledes vare tillåtet:

1) — — —

2) att enstaka ställen — — —, eller eljest vid elementär undervisning.

I en dylik för den elementära undervisningen avsedd samling må dock ej intagas större antal verk av en och samma tonsättare än som motsvarar en tjugondel av hela antalet i samlingen intagna verk, ej heller i något fall av samma tonsättare flere verk än fem eller något som innehåller flera än 32 takter.

Är musikaliskt verk författat för att användas vid den elementära undervisningen, vare, där förbehåll mot eftertryck blivit gjort vid verkets början, förbjudet att utan tonsättarens tillstånd intaga verket eller del därav i sådan samling, som i föregående punkt avses.

I fall, varom i första stycket under 2 förmåles, må det nyttjade verkets form icke utan tonsättarens eller hans rättsinnehavares tillstånd förändras; dock vare tillåtet att för ett instrument eller en sångstämma omsätta verk, som är satt för flera instrument eller stämmor».

Tillika hemställes att vederbörande utskott måtte låta inhämta yttrande i frågan av musikaliska akademien och skolöverstyrelsen.

Stockholm den 18 januari 1926.

Axel Rune.